

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.
Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Emlébeszéd

néh. nagykeéri Vályi János, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület főgondnoka felett.

Irta és a debreczeni ev. ref. főiskola oratoriumában 1896. nov. 18-án elmondta:

Szabó János, körös-tarcsai ev. ref. lelkész, békés-bánsági esperes.

(Folyt. és vége.)

Az 1859-ik év szept. 1-én megjelent a császári nyiltparancs — pátens — a mely törvények által biztosított egyházi önkormányzati jogunkra vetette kezét, biztosítva egyházunkat az absolut állami tekintély s némi anyagi segély támogatásáról, de egyházi szervezetünknek oly gyökeres átváltoztatásával, a mely a magyar prot. egyháznak a lelkiismereti és nemzeti szabadság védelmében századokon át kipróbált és megdicsőült erejét egy bomladozó absolut állam szolgálatába fogta volna. De a merész kísérlet, minden következetes kitartása mellett is megtört a nagy nevű reformátorok s a Bethlenek, Boeckayak, Sélyeik és Harsányiak méltó utódainak hűségén. Nehéz, de dicső napok voltak azok! a hűség, önfeláldozás lelkesült és lelkesítő küzdelmeinek napjai! Dicső napok voltak azok, midőn láthattuk, hogy a szabadság és igazság elveinek megtámadtatása által közkinccset látott megtámadva lenni, közkinccs védelmére kelni érzett önként felbuzgó kötelességet, — felekezeti különbség nélkül — minden magyar! Ragyogjatok, áradjatok szét dicső példák sugarai, — hintsetek fényt az ismét leszállani kezdő elfogultság rideg homályára! Ragyogjon a ti jelentőségtek s legyen az is egy erős bizonyosság, mint a feddő és lelkesítő prófétáknak beszéde, hogy kövessék, mint a sötétségben világoskodó lámpást, míg a nap megvilágosodik és a hajnalcsillag feltámad a szívekben. A pátens ellen s egyházunk jogai mellett küzdő hívek s nagyok

között első sorban látjuk Vályi Jánost. E korokban a szatmári egyházmegye magatartását maga az egyházmegye méltatta Vályi János 25 éves s. gondnoksága jubileumán az 1882-ik évi ápril. közgyűlésén. Főtiszteletű püspökünk, akkori szatmári esperes, tolmácsolván az egyházmegye tisztelő üdvözlését. A pátensnek felsőbb rendelet szerint szószékből kihirdetése megtagadtatott, s a polgári hatóságnak e miatt megindított zaklatásaival, fenyegetéseivel szemben Vályi János volt az elszántan ellenálló egyházmegye vezére; ő vezette az 1860. évi jan. 11-én tartott egyházkerületi közgyűlésre az egyházmegye 50 tagból álló küldöttségét, melyhez más egyházakból is többen (Majtistról 12-en) csatlakoztak, a fegyveres erővel körülvett Debreczenbe; mentek félelem nélkül, nyugodtan az igazság serege Urának Istenének nevében. Ez év febr. és május havában pedig Vályi János kezdeményezésére, a csendbiztosok minden tiltakozása ellen, egyházmegyei közgyűléseket tartottak, hogy erősödjék egyházunk autonom jogainak bátor, kitartó védelme, a titkos és nyilvános támadások az elkobzások erőszaka ellen, s ne szunyadjon az éberség a kémkedéssel szemben. A bátor, kitartó ellenállást a hatalom üldözése követte mindazok ellen, kik a védelemben lelketadó vezérek valának; ezek között Vályi János is Nagyváradon törvényszék elé állíttatott, de végre 1860. maj. 15-én egyházunk győzelmével végződött a hónapokig tartó küzdelem. Ilyenek azok a megpróbáltatások és kísértések, melyekért boldognak mondja az apostol az embert, mert *minekutánna megpróbáltatott, elveszi az életnek koronáját*; s íme e koronának egy-két gyöngye ma már a mienk, itt ragyog annak fénye közöttünk és pedig szeretett egyházunk — s némileg ennek erejével hazánk szabadságának kincsében.

Még a pátens korában történekből kifolyólag az 1860. szept. 13-án tartott egyházmegyei gyűlés egy határozatának kimondása felett az elnökök ellenkezésbe jöven, Vályi János a s.-gondnokságról s vele az egész tisztikar hivataláról lemondott; mely ügy az egyházkerületen is a segédgondnok és a tisztikar magatartásának helyeslésével végződven, ismét Vályi János választott segédgondnokká csaknem egyhangulag, s esperesül a volt elnöktárs mellőzésével Kiss Áron.

Az ezután következett béke napjaiban Vályi János az egyházmegye belügyi rendezésén, az egyházak szellemi és anyagi ügyei intézésén munkált nagy buzgalommal, mely működéséről következőleg nyilatkozott Kiss Áron esperes, a s.-gondnokság 25 éves jubileumán: „A munkában és áldozatban jó példával ment elől. Mindjárt 1861-ben meglátogatta elnöktársával az egyházmegye összes egyházait, megvizsgált minden iskolát, megvizsgáltatta 10 évről a gondnoki számadásokat s ez által míg egyrészt szellemi haszon hárult az egyházakra és iskolákra, másrészt igen sok veszendőbe jutott pénze térült meg az egyházaknak; a határrendezések alkalmával az egyházak érdekére lehetőleg mindenütt felügyelt; a hol birtokos volt, ő maga áldozott, s másokat is áldozatra buzdított. Egyházmegyénk mindkét gyámintézetét lelkesen felkarolta, azoknak nemcsak maga adott, hanem másoktól is adományt gyűjtött, úgy hogy példája, buzdítása és közbenjárása folytán az akkor 2700 forint lelkészgyámintézeti alap csakhamar megkészszerződött, s ma már (1882.) 20.000 forint. S noha a fehérgyarmati kerületnek is 5 ízben egymásután és majd 17 éven át volt egyhangulag választott országos képviselője, — mely tisztében folyvást a magyar állam független önállásáért küzdő elvtársai közt munkált — elnöki gondját az egyházmegyéről sem vette le, annak ügyei vezetésében folyvást részt vett.“

Segédgondnoki tisztének ily buzgó, odaadó betöltése által nyerte meg, egyéni rokonszenves, nemes tulajdonai, önértékességében is szerénysége, humánus modora, puritán jelleme mellett, az egyházmegye, s mindazok szeretetének ritka példája bensőségét, kik vele közelebbi összeköttetésben voltak.

A megyei szervezkedések alkalmával (1860.) Szatmármegye főjegyzőjévé választott egyhangulag; a hivatalát azonban kevés ideig viselte, mert már 1861. márcz. 15-én országgyűlési képviselővé választják.

Politikai elve: a nemzet teljes függetlensége volt; egyike volt ama hét férfiaknak, kik

kezdetben már e czélt irták zászlójukra; de bármily erős volt is politikai meggyőződésében, politikai ellenfelei iránt mindég tisztelettel, becsüléssel viseltetett; politikai magatartásának, működésének forrása mindég a haza és nemzet iránti szeretet volt. E téren való *nagyobb* szereplésével akkor hagyott föl, midőn egyházkerületünk főgondnokává választott.

A főgondnoki széket az 1883-ik év szept. havában foglalta el, s 13 éven át viselt főgondnoki hivatalában mindég főtörekvése volt önfeláldozó buzgósággal, hűséggel, pártatlansággal megfelelni a nagyfontosságú feladatoknak, melyeket egyházunknak, iskoláinknak czélja, rendeltetése s a protestáns szabadság s önkormányzat elve s a szeretet nagy törvénye — székfoglaló beszéde szerint is — elébe tűzött, hogy t. i. „ragaszkodom továbbra is azon irányelvekhez, melyeket eddig szigorú következetességgel vallottam és követtem, melyek soha szemem elől nem tévesztett biztos útmutatóim voltak. Önértékkel mutathatok vallásügyi téren tett eddigi működéseimre, hogy az egyházba világi politikát soha be nem vittem, és ezt tenni jövőben sem akarom. Az én egyházi politikám negyedszáz éves: a lelkiösmeret szent szabadsága, ezt oltalmazó egyházam s annak kiható életet biztosító iskoláinknak és igazaiban, törvényes jogaiban való védelmezése, a vallásszabadságnak és teljes önkormányzati jogkörünknek fenntartása, lehető szélesbítése s az egyház anyagi jóllétének emelése. Ezzel és ez által a valódi magyar művelődés és vallásos alapon nyugvó tiszta erkölcs fejlesztése, előmozdítása; végre mindennemű ügyeink elbírálásánál a lehető legszigorúbb igazságosság. S kívül is saját egyházunk sorompóin, a velünk együtt élő honfitársaknak, faj, nyelv és felekezeti különbségtől eltekintő méltánylása, felebaráti szeretetünkben részesítése. Ezek voltak eddig és ezek lesznek jövőre is az én egyházi politikám irányadó elvei, a melyekhez való szilárd ragaszkodásom, higgadt, komoly megfontolással teendő tárgyilagos nyilatkozataim, lépéseim, reménylem ezentúl is meg fogják találatni velem, mit és miként kelljen cselekednem.“

Székfoglaló beszédét a főiskola részére tett 2000 forint adománya kijelentésével végezte.

Főgondnoksága kezdetén első gondjaiba vette az egyházkerület és főiskola vagyoni ügyeit is, melyek ugyan nem oly állapotban voltak, mint a milyenben lenni azokat némely előzetes értesítések hirdették, de a melyeknek kétségtelen rendezésre volt szükségök s Vályi János itt is bebizonyította szigorú tárgyilagoságát, távol tartván a személyi vonatkoztatást,

mert előtte a valódi cél sohasem szolgálhatott idegen cél eszközéül.

Az egyházkerület és főiskola anyagi és szellemi ügyeinek vezetésén, fejlesztésén kívül, melyekről az ő 13 évi főgondnoksága idején létesített alkotások: új tanszékek felállítása, tanári fizetések emelése, filozofiai fakultás alapvetése, — mint megannyi ékesen szóló bizonyosságok tanuskodnak — tevékeny részt vett sokszor mint elnök egyetemes konventünkön, míg abban később egészségének gyöngülése meg nem gátolta, mely miatt utóbbi zsinatunkon sem vett részt.

Főrendi tag volt mint egyházkerületi főgondnok, és bár elve ellen volt püspökeink és főgondnokaink főrendi tagsága, — szerinte ez által is a kiváltságosak száma szaporodván, — mégis az egyházpolitikai törvények tárgyalásakor, midőn egy oly elv győzelméről vagy bukásáról volt szó, mely elvnek győzedelme az ő életének egyik főhajtása, főtörekvése volt, — egy kisebb fontosságú elv ért nem áldozza fel a nagyobbat, hanem — bár egészsége nagyon meg volt már támadva, fölment a főrendiházba, hogy ő is bizonyosságot tegyen az általa igaznak ismert ügy védelme s a kötelesség betöltése mellett.

És most keressük fel Vályi János életének azt a forrását, az ő családi szentélyét, melyből táplálkoztak első sorban az ő erényei, e körön kívül is terjedvén azoknak vonzó, nemesítő ereje.

Neje báró Uray Ilona magas műveltségű úrnő, igaz feleség és anya. Családi életük a szeretet, hűség áldó élete volt. Egyetlen gyermek Vályi Árpád jövőjéhez s ennek családjához *volt* és van kötve az atyai és anyai remény. Fiok neveltetésére nagy gondot fordítottak úgy a hazában, mint a külföldön, s a legszebb reménnyel néztek a családi okos és hű nevelésből s az iskolai gondos tanítatásból szép képzettségre jutott ifjú jövője elé. A már valósult remény örömét aggodalom váltotta föl, mely évekig nagy megpróbáltatásra hívta a betegség miatt aggódó szíveket, de egyszersmind az önfeláldozó gondosság nyomain az isteni gondviselés és a vallás erejével újabb vígasztalódásra vezette a javulás biztatásában, a hit megnyugvásában. Legyen teljessé e hit és biztató remény áldása!

Vályi János halálát 1891-ben kezdődött betegség okozta, mely időtől kezdve a különben edzett férfiúra minden nagyobb légváltozás káros hatással volt, de azért nagy gondossága, önmegtartóztatása lehetővé tette, hogy első-

rendű tisztét még ez év tavaszán is teljesítse, hogy legutóbbi egyházkerületi közgyűlésünkön is részt vegyen. Láttuk egy idő óta egészsége gyöngülését, de az akarat s a közügy iránti éltető buzgalom, nagy kötelességérzet teljes erőben tartották a lelket. Egyéni bajairól, gondjairól, megpróbáltatásairól panaszkodni nem szokott. Ilyen volt az ő élete, szerény mindenütt, a hol az énről volt szó, — benső erejében és külső hatásában magasztos mindenütt, valahol a szép, jó, nemes és igaz ügyet szolgálhatta; örömeiben Istent áldó, szenvedései közt Istenben bízó.

Egy ily élet végződött e földön, — egy ily lélek szállt az Örökkévalóhoz Vályi János halálával!

*

Elköltözött főgondnokunk! Így emlékezünk meg rólad, ki előttünk járó voltál; ez által is a tisztelet, kegyelet és a hála érzetét akartuk megbizonyítani.

Nem téged akarunk mi ez által dicsőíteni, mert tiltakoznék az ellen puritán jellemed ama vallástétele: a mi dicsekedésünk *a mi lelkiismeretünk bizonyossága*, mert *megtart minket a jó lelkiismeretnek Istennek való kérdeződése*, — hanem áldani kívánjuk ez által is Istent, hogy az *ő kegyelme által való ajándékkal forgolódást kiváltképen mi közöttünk*, mint a sok hivatalosok között egy, a kevés hivatottak közül, s csaknem félszázadon keresztül áldása lehettél Isten országa szent ügyének, az emberiség felsőbb érdekeinek, — szolgálván a Krisztust *hűséggel és szerénységgel!*

S az Isten iránti hála kifejezése mellett erőt akarunk szerezni magunknak, a te életednek, működésednek munkás emlékezetéből, hogy a te sírodról átírva legyen neved minden igaz prot. szívre, s ezek dobbanásait visszhangozza minden lélek, — neved, életed jelentőségének és emlékezetének tiszteletreméltó, követésre buzdító erejében!

Látjuk és megértjük a Te, valamint méltó elődeid és élő vezértársaid példájából is, hogy nagy és szent a feladat, a melyet egyházi életünk elé annak rendeltetése kitűzött: a vallás-erkölcsi életnek, a lelkiismereti szabadságnak, az értelmi világosságnak, az önzetlen szeretetnek terjesztése, — nagy és szent az elhivatás, a mely a tagokat az egyháznak ily életerővel való ellátásra kötelezi, és pedig a bensőségnek oly átható szellemében, hogy egyházi alkotmányunk és intézkedéseink ne csak a saját létfenntartás szervéül és eszközéül szolgáljanak, de legyenek azok egyszersmind a társadalmi,

az állami és nemzeti életnek is bizalomra hívó támaszai.

Nem azt kell nekünk hirdetnünk és bizonyítgatnunk, hogy egyik vagy másik egyház nem felel meg a felsőbb célok szolgálatának, nem! hanem azt kell bizonyítanunk s életünk áldásaival hirdetnünk, hogy mi felsőbb célokat szolgálunk méltó eszközökkel, Istennel való szövetségben; nekünk azt kell bizonyítanunk, hogy mi méltók vagyunk arra, hogy mások is kövessék a mi útainkat, a mi világosságunk fényét, az értelmi és erkölcsi tökéletesedésnek, a testvéri szeretetben is munkás hitéletnek, a közboldogságnak szent célja felé!

S midőn ily módon végezted életedet, annak áldó emléke s hív társaid ily szellemű munkája és áldása előtt elösmeréssel hajlunk meg, hogy a jelen megpróbáltatásai között bizalommal fölemelkedjék reményünk a diadalmas jövő felé!

De tudnunk és értenünk kell, hogy ez a diadal nem következik el addig, míg általunk be nem teljesül Istennek ama kijelentése: *Kitöltök az én lelkemből minden testre!*

Tudnunk és éreznünk kell, hogy az igazság nem úgy száll alá, mint a harmat a fűvekre, — azoknak adja *Isten az ő szent lelkét, a kik azt ő tőle kéri* és pedig nem csak szavakba foglalt imádsággal, hanem a józan hit, önzetlen szeretet és bölcs *remény által ujjászületett lélek erejével.*

Ti adtok itt nekünk nemes példát, világi nagyjaink! a kik habár nem hivatal szerint is, de benső elhivatástól, egyházas, vallásos buzgóságtok s élteteknek ily szellemű nyilvánulása által a lelkek felett uralkodni vágyó kiváltságosok ellenében, az egy közbenjáró melletti bizonyágtételül s az Ur szőlőjében való munkálkodás általánosan kötelező voltának tudatában a nagy reformátor ama szavait hirdetik: *mi mindnyájan papok vagyunk!* Nagybecsű nekünk és a prot. egyház dicsekedése e munkatartó erő és siker, de tudjuk, hogy ama szavakról még különösebben kell értenünk nekünk, akik az egyetemes papság köteleke mellett hivatali erővel és jelentőséggel is elkötelezve vagyunk, hogy szent legyen előttünk nemcsak az imádság, nemcsak az ige-hirdetés, nemcsak az eskü, de szent legyen előttünk minden szó és írás, a melyet családunk vagy a társadalmi élet körében kibocsátunk, s rajtunk láttassék meg első sorban, hogy az Isten lelke töltetett ki ránk! Az ily szellemű együttes munkásságban nyilvánuló hit az, a mely Istentől van s mint ilyen *meggyőzi a világot!*

Ez az a győzelem, a melyért hiveik élnek, küzdenek s a melynek reményében hunyják le szemeiket.

Ez az a győzelem, a melynek áldásos fényében b. e. Vályi János főgondnokunk neve és emlékezete is ott világít és éltet örökké!

Nem várhatunk!

Egyházunk egyik kiváló világi tagja, ki a politikai téren elfoglalt állásánál fogva a hazai viszonyokat kelőleg ismeri, kinek éles látását politikai ellenfelei sem vonhatják kétségbe, alig pár hét előtt következőleg nyilatkozott: „Egyházunkra országosan is nagyfontosságú feladatok várnak ma is. Csakis egyházunk egészséges és életerős fejlődése mellett várható az *igazi* szabadelvű eszméknek hazánkban uralomra jutása, illetve fenmaradása; egyházunknak a tiszta magyarság fentartása mellett ma is egyik főfontosságú feladata megbízható öröklőként résen lenni, nehogy a sötét középkornak mármár veszedelmesen mozogni kezdő irányzata ismét felülkerekedjék.“ *

Nincs szerencsém idézett szavak mondójával egy politikai párthoz tartozni, de az általa mondottak minden betűjét igaznak tartom és nem hiszem, lehetetlennek vélem, hogy ezeknek igaz voltát valaki megczáfolni képes legyen; nem hiszem pedig azért, mert a mindennapi események, melyek e sötét kor mozgalmáról értesítenek, erősítik azt meg. Az is elvitázhatlan, hogy e sötét középkori irányzat, ha felülkerekednék, ha káros hatalmát visszaszerezhetné, multjához híven, ma is arra törekednék, mire törekedett mindig: „a vallási és politikai szabadság kiirtására.“

Felekezetünk mindig e sötét középkori hatalom törekvése ellen küzdött, s a mikor ezt tette, nemcsak saját érdekét védte, de egyszersmind hazafiúi missiót teljesített.

Az elfogulatlan történet nem mondhatja (az elfogult történetíró ily állításait pedig csak ítélni képtelenek és józanon gondolkodni nem tudók veszik számba), hogy hazánk ezeréves fennállását annak köszönheti, „mert sok pártfogói voltak az égből“, — de a hazát fentartó elemek közt, megadja az őt méltán illető helyet a magyar protestántizmusnak. A reformáció Európa és hazánk történetében sokkal több volt, mint egyszerű egyházi kérdés, a mikor az egyházi abszolutizmusnak, az ezt szülő sötétségnek izent háborút — előkészítette, sőt kivívta a népek szellemi és politikai szabadságát; s ha a reformációnak hazánk történelmére hatását csupán nemzeti nyelvünkre vonatkozólag — pedig nyelvében él a nemzet! — tekintjük, igazat kell adnunk a történetírónak, ki kérdésbe teszi, „hogy főleg a nyelv és a

* Gróf Degenfeld József főgondnoki székfoglaló beszédjéből. Szerkesztő.

szellem újraébredésének tett ama nagy szolgálatok nélkül megmaradtunk volna-e alkotmányos nemzetnek, avagy egyáltalán nemzetnek és *magyarnak?*“ *

Ujabb történetünkkel igazolni tudjuk, hogy az multunkhoz illő volt és, e dicső multat nem fogjuk a jövő küzdelmeiben sem megtagadni; de mert küzdelem előtt állunk és „őrállóként“ résen kell lennünk, a sötét középkor irányzata ellen megvédeni tiszta magyarságunkat, megvédeni állami intézményeink szabadelvű fejlődését, — e küzdelem sikeres folytatásában kellő erőre, anyagi erőre van szükségünk.

Századokon keresztül küzdöttünk „mint hű őrállók“, küzdöttünk önerőnkre utalva, s ez a folytonos küzdelemben megfogyatkozott; nem vádolhat bennünket senki, hogy összes erőink kifejtésére ne törekednénk, de érezzük, látjuk, miszerint arra, hogy a reánk bízott pozícióban tovább is sikeresen megállni, s ott kötelességünket, missiónkat teljesíteni tudjuk — segély nélkül képesek nem vagyunk, segélyt kell keresnünk, kérnünk onnan, honnan azt várni, kívánni jogosítva vagyunk: a magyar államtól!

E lapok olvasói előtt felesleges volna rajzolni inséggel küzdő lelkeszeink s megsemmisülés veszélyével fenyegetett egyházaink helyzetét, egyházi lapjainkból olvassuk, hogy még sárospataki főiskolánk állam általi segélyezése is discussio tárgya; de maradjunk saját egyházkerületünkben, látjuk, hogy debreczeni főiskolánk tanári fizetésénél nem versenyezhetünk az állami iskolák tanárainak adott dotációival, — szóval anyagi helyzetünknel fogva nem bírjuk a haladást a kor és állami kívánalmakkal szemben, e helyzetből méltán származó aggályaink között „az ultramontán izgatások lármája mellett egy biztató szó hangzott“, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr azon ígérete, hogy lelkeszeink fizetését 10 év alatt óhajtaná évi 800 frtra kiegészíteni.

E jóakarató miniszteri ígéret kedvesen hangzó lehetett némelyekre, — ne csodáljuk — hiszen a vízbe merülés veszélyével fenyegetettnek a szalmaszálhoz kapítás reménye is bir némi édességgel; ellenfeleink, az ultramontán tábor, e nyilatkozatot siettek kortes csáb- szavaknak nyilvánítani, és mert a lefolyt választásoknál a nemzet közvéleménye őket érdemök szerint elítélte, ez igazságos ítéletért reánk, reformátusokra öntik ki haragjok epéjét, pedig tudniok kellene, hogy mi velők egy táborban csak úgy lehetnénk, ha megtagadni képesek volnánk magyarságunkat, vallásunkat, a mit semmi érdekért nem teszünk, s a miniszteri ígéret pedig meggyőződésünk nyilvánítására annyival kevésbé lehetett legkisebb befolyással is, mert Isten őrizze felekezetünket attól, ha ez ígéretet nemzetgyűlésünk úgy, annyi idő alatt valósítaná meg, mint azt a miniszter úr nyilvánítja.

Kis egyházaink a magyarság valódi bátyái, — inséggel küzdő lelkeszeink, e bátyák hű őrjei, — nem várhatnak!

* Salamon Ferencz.

Forduljunk azért kérésünkkel hazánk törvényhozásához, honatyáinkhoz, kikről hinnünk kell, hogy kérésünket meghallgatják és kérjük, ne hozzanak a miniszteri ígéret megvalósításával magyar vallásfelekezetünkre „gyász évtizedet“, adják meg ma, adják meg sürgősen, mit kérni, kívánni jogunk van, s a nemzet leghívebb gyermekeinek adják ki törvényes örökségüket, azt, mit a nemzet megadni már félszázada igazságosnak, szükségesnek látott.

És konventünk tagjai, kiket bizalmunk állított nagyfontosságú helyükre, kik ismerik helyzetünket, mely az azonnali segély megadását elodázhatlanul követeli — hassanak oda, hogy a miniszteri jóakarató szándék ne 10 év alatt és 10 év múlva, de azonnal valósuljon.

Lehetetlennek tartjuk, kivált Ő Felsege legújabb trónbeszéde után, hogy 3 millió legjobb magyar jogos és törvényes kérelmét a magyar nemzet törvényhozása megtagadhassa.

Ujfalussy Béla.

TANÜGY.

Tanári beiktatás a debreczeni kollégiumban.

Négy új tanárnak beiktatása történt meg november hó 28-án d. e. a kollégium dísztermében, azé a négy új tanaré, kik a hivatalos esküt a legközelebbi egyházkerületi gyűlés előtt tették le. A díszes ünnepélyen *Kiss Áron* püspök és *Degenfeld József* gróf főgondnok elnököltek, velük együtt az elnöki asztalnál ültek még *Simonffy Imre*, a főiskola helyi gondnoka és *Sass Béla*, *Dóczi Imre* igazgatók. A város, egyház és a testvér tanintézetek képviselői közül ott voltak még *Ábrahám László* városi főügyész, *Lengyel Imre*, *Dicsőfi József*, *Szükszay Szabó József* és *László*, *Márk Endre*, *Jó István*, *Géresi Kálmán* stb. Elég szép számú érdeklődő közönség töltötte meg a díszterem földszintjét, a tanuló ifjúság fejlettebb része részint a földszinten, részint a karzaton nagy számmal volt képviselve; ámbár azt a sajnálatos tényt lehetetlen volt észre nem venni, hogy a népes jogakadémia hallgatói közül feltűnő kevesen jelentek meg.

Az ünnepély az énekkar szereplésével kezdődött meg. A Hymnus két versszakának eléneklése után a püspök lendületes beszédben üdvözölte a közönséget s felszólította az újonnan választott tanárokat, hogy megválasztatásuk sorrendjében olvassák fel székfoglaló értekezésüket. Először dr. *Helle Károly* jogakadémiai, utána *Török Péter* gymnasiumi, majd *Ferenczi Gyula* bölcsészeti s végül *Peczko Ernő* gymnasiumi tanár lépett az elnöki asztal mellett számára fentartott helyre s mutatta be mindenik értekezését. Egészen az idő rövidsége miatt egy sem olvashatta fel; csupán az áttekintést adták s egyes nevezetesebb részeket mutattak be az eredeti szövegben.

Az énekkar szép és szabatos előadása után főt. *Kiss Áron* püspök a következő megnyitó beszédet mondotta:

„Mélyen tisztelt gyülekezet!

Főiskolánk fejlődésének, haladásának igaz barátai!
Jó reményű nemes tanuló ifjúság!

Négy új rendes tanár székfoglaló beszédének meghallgatására hívtuk össze a nagy érdemű gyülekezetet,

kiknek hivatalukba leendő beiktatását ez új iskolai év tette szükségessé.

Emlékezzünk méltó kegyelettel Buzás Pálra, ki jó vénséggel megelégedve, élete 78-ik, tanársága 47-ik évében sirba szállt. Az ő általa előadott tanokat dr. Bartha Béla tanár úr vállalta el tanítani, de az ő helyére a kereskedelmi és váltójog a peres és perenkívüli eljárásra új tanár választása lett szükséges és dr. Helle Károly urat, addig kecskeméti jogtanárt s egyetemi magántanárt és 4-ik honvédhuszár ezredbeli tartalékos hadnagyot, ki négy külön kinyomatott jogi munkájával tette magát ismeretessé, választotta meg a kerület.

Kegyeletes megemlékezésünk másik tárgya Ión Kovács János, a természetrajz s földrajz tanára, ki hasonlóan aggkora miatt, élete 80-ik, buzgón folytatott tanársága 40-ik évében tért nyugalomra. Az ő helyére választott a megelőzővel együtt Török Péter böszörményi rendes tanár.

A magyar államkormány is 22 éves hű tanárunkat Géresi Kálmán főiskolai könyvtárnokot és a magyar irodalom tanárát nevezte ki tankerületi főigazgatóul. Az ő helyébe akadémiai tanárul a magyar nyelv, irodalom és történelem tanítására nagyot. Ferenczy Gyula krassói lelkész választott meg; a könyvtárnoki hivatal sok időt felemésztvén: a magyar irodalom és történelem illetőleg latinnyelvnek a gymnasiumban tanítására megválasztott dr. Peczkó Ernő, azelőtt jászóvári-premontrei kanonok s kassai tanár, kiket most bemutatni a közönségnek, van szerencsém.

S felkérem egyszerűs mind négyőjüket, hogy előadásukat megkezdeni méltóztassanak.

A püspök felszólítására, mint jeleztük, először dr. Helle Károly jogtanár lépett az emelvényre s „*A jogegység alapja a világ kereskedelmi törvénykönyveiben*” című értekezésével foglalta el a váltó- és kereskedelmi jog, valamint a peres és perenkívüli eljárás előadásával egybekötött tanszéket. Kiindulva a minden téren szembeötlő haladás konstatálásából, hangsúlyozza, hogy ebben a haladásban nagy része van a jogtudománynak, melynek iránya ma a jog egységesítése. Kiemeli, hogy bár a népek szokásaival, erkölcsi és vallási felfogásával, az éghajlati és az ezzel összefüggő gazdasági viszonyokkal, de mégis vannak egyes speciális jogesetek, a melyek egyenlő internationalis elrendezésre alkalmasak. Kimutatja, hogy a jogegység gondolata, a mely a jogtudomány új módszere, az összehasonlító módszer nyomán fakadt ki, legelőször a kereskedelmi jog terén ötlük szemünkbe, a mely nemcsak hogy internationalis, de valósággal anationalis jellegű. Ismertetvén a kereskedelmi jog kodifikációját, ebből a szempontból az államokat két csoportba osztja. Az első csoportba azokat az államokat sorolja, a melyeknek rendszeres kereskedelmi törvénykönyvük nincs, a minők: Anglia, China, Dánia, Észak-Amerika, Hawai, Izland, Japán, Siberia, Oroszország, valamint Svéd és Norvégia; a második csoportba pedig a többi államokat teszi, mint a melyek rendszeres kereskedelmi törvénykönyvekkel rendelkeznek. Kimutatja, hogy ezen kereskedelmi törvénykönyveknek nagyrésze a francia „Code de commerce” alapján készült, egy kisebb része a német általános kereskedelmi törvénykönyvet vette mintául, egynémelyikén pedig mindkettőnek hatása érezhető. Ismerteti nagy vonásokban az egyes kereskedelmi törvénykönyvek tartalmát, illetőleg az azokban fellelhető joganyagot s mindezek előrebocsátása után Borchardt Oszkárnak „Die Handelsgesetze des Erdballs” című munkája alapján rátér a kereskedelmi törvénykönyvek-

ben fellelhető uniformis rendelkezések ismertetésére a magyar kereskedelmi törvénykönyv nyomán. Bemutatja a kereskedő fogalmának meghatározására, a kereskedők fajaira, a kereskedelmi cégjegyzékekre, a kereskedelmi cégekre, a kereskedelmi könyvekre, a cégvezetők és kereskedelmi meghatalmazottakra, a kereskedelmi segéd-személyzetre, a közkereseti társaságra, betéti társaságra, a részvénytársaságra és a szövetkezetekre vonatkozó s a kereskedelmi törvénykönyvekben fellelhető uniformis rendelkezéseket, rendszerbe foglalva. Mindezek előadása után annak a meggyőződésnek ad kifejezést, hogy a kereskedelmi jogot illetőleg el fog érkezni az az idő, a mikor Cicero szavai beteljesednek: „*Non erit alia lex Romae alia Athenis.*”

Az ifjú jogtanárnak e szereplése is bárkit meggyőzhetett arról, hogy benne jogakadémiánk egy jeles képzettségű, tiszta fejű, kellemes modorú tanerőt nyert, a ki egyik erős támasza leendő szépen fejlődő és nagyra hivatott tanintézetnek.

Utána Török Péter, a főgymnasium ujonnan választott természetrajzi szaktanára adta elő értekezését a lélekzés törvényeiről. Székfoglalójának az elején igen szépen emlékezett meg Kovács János nyug. tanárról, azután megválasztásáért mond köszönetet, majd vázolván a tanár feladatát: kartársaihoz fordul, kérvén, fogadják őt kartársi szeretettel és bizalommal.

Székfoglaló értekezésének a tulajdonképeni tárgya a lélekzésről szóló tanulmánya volt, melynek kapcsán a következő kérdésekre adta meg a feleleteket: *Mi a lélekzés? Miért kell lélekzenünk? Miképen és hol történik a lélekzés a növényeknél, az állatoknál és így az emberknél is?*

Tanulmányának végeredményét értekezése végén a következőkben foglalja össze:

1. A lélekzés vegytani tünetény és nem más, mint az élőlények testét alkotó szerves vegyületek lassú oxidációjá, égése.
2. A lélekzésnek egyetlen élettani célja a hőfejlesztés, mely hő az élő szervezetben mozgássá alakulván át, végső hatásában mint eleven erő működik.
3. A lélekzés tulajdonképen az élő lények testét alkotó anatómiai elemekben, azaz a sejtekben történik és hogy úgy a respiratoricus, mint a perspiratoricus szervek (tüdők, kopolyuk, légzőcsövek, vizedényrendszerek, köztakaró) nem egyebek, mint a lélekzéshez szükséges oxigénnek s a lélekzés légnemű termékeinek a kicserélésére szolgáló apparatusok.
4. A vér sejtjei is lélekzenek ugyan önmagukért is; a vérnek azonban az a főcélja, hogy az oxigént az állat testét alkotó szöveti elemekhez eljuttassa és a lélekzés termékeit a szövetektől a megfelelő excretionalis szervekhez visszazállítsa.
5. A lélekzés egy és ugyanazon módon történik úgy az állatoknál, mint az embereknél.

Székfoglalóját — a tanuló ifjúsághoz szólva — a következőleg végzi:

„Nemes tanuló ifjúság! Főleg szeretett tanítványaim!

Mire inthetnélek, mire buzdíthatnának e helyről beneteket másra, mint hogy ifjúságtok mostani legszebb korát minél sikeresebben igyekezzetek ernyedetlen szorgalmas tanulástok által jól felhasználni, hogy majd élteteknek delén, a férfi korban hasznosan kamatoztathassátok most szerzett ismereteiteket, tudományotokat szeretett hazánk és magyar ev. ref. egyházunk javára, boldogítására, felvirágoztatására és hogy majdan öreg korotokban a jól végzett munka édes tudatával térhesetek a megérdemelt nyugalomra.

És bizonyára nem veszi tőlem senki roszt néven, ha mindennekfelett intlek, buzdítalak benneteket a nagy természetnek, a nagy természetet alkotó egyedeknek és az ezekben nyilvánuló természeti törvényeknek a minél behatóbb tanulmányozására, mert az ezzel való komoly foglalkozásnak rövid szavakban el sem mondható sokféle haszna van mind anyagi, mind pedig szellemi és erkölcsi tekintetben, de legfőbb haszna mindennekfelett az, hogy megtanítt benneteket az igazi bölcseségre, Istennek, a nagy mindenség örök Alkotójának, bölcs Teremtőjének a megismerésére.

„A természet nagy könyvét forgatni ne szűnjél:
Benne az Istenség képe leírva vagyton!”

Török Péter tanárnak szakszerű és értelmes előadása tudományos tájékozottságról és szerencsés közli képességről tanuskodott.

Harmadik helyen *Ferenczy Gyula*, a történelem akadémiai tanszékére megválasztott tanár s kollégiumi főkönyvtárnok, előbb krassói ismert nevű lelkész tartotta meg székfoglaló értekezését az assyriologia köréből.

Szumer és Akkád címen értekezett arról az ősturáni fajról, mely K. e. 4000 évvel s még előbb is a Tigris és Eufrates folyam közén élt s mint az irásnak feltalálója, az első emberi civilizációnak s az azon felépülő *babylon-assyr* sémi műveltségnek alapját megvetette.

Nagy keretben rajzolja a híres *babylon-assyr* állami és társadalmi életnek képét. Ennek ellentétét találja meg a sivatagban, a hol a többi nomád törzsek még mindig szabadon kóboroltak s váratlan fordulattal összekapcsolja a túlfinomodott és erkölctelen civilizációnak sorsát a héber próféták fenyegető jóslataival. Festői vonásokkal tünteti fel e jóslatok beteljesedését, a nagy Istenítéletet, mely az ókor két hatalmas birodalmát eltemette. Ismerteti a Tigris és Eufrates vidékén az 50-es évekkel e században megindult nagyszabású kutatásokat; Oppert, Lenormant Rawlinson, Pinches, Hommel, Haupt, Babelta Aimaud után, az eredeti ékiratok felhasználásával, a *Szumer és Akkád*-nak, a hegységek és a síkok népének, ez ő ural-altáji népnek a Biblia *szennár*-jában lefolyó és az őszövétségi népek körébe játszó történetét. Részletesen kiterjeszkedik a *rokonságnak* ma is vita alatt álló kérdéseire, s földrajz, történeti, nyelvészeti, vallás, mythologiai és ethonologiai összehasonlító adatok alapján próbálja azt megállapítani.

Ez a rendkívül érdekes, úgy kidolgozásánál, mint tárgyánál fogva nagy figyelmet keltő tanulmány, melynek közlését fentartjuk magunknak, nemcsak azt igazolta, hogy a keleti nyelvészeti tanulmányok által a történelem, de különösen még az ural-altáji törzsek történelmére vonatkozólag is sikerrel felhasználhatók, — a mi az értekező célja is volt — hanem azon várakozásokat is, melyek az elválasztott új történettannár és főkönyvtárnok tudományos készültségéhez és személyiségehez már eleve fűződtek és fűződnek.

A nagyérdemű előadás, a mely az őstörténet homályos térein a nyelvtudomány fáklyavilágánál új utakat s merész felfedezésekre való komoly készülődést jelez, méltó volt a vállalkozó nagy képességeihez s erős akaratához. E felolvasásból egyes érdekesebb részleteket lapunk tárczájában lesz alkalmunk közelebb olvasóinknak bemutatni.

A sorrendben utoljára dr. *Peczko Ernő* székfoglaló értekezése következett a *szabadságharcz költészetéről*, melyet röviden a következőkben ismertetünk:

Nemzetünk dicső korszakára vetett történeti viszapillantás után bizonyítva kimondja, hogy a forrongó

eszmék minden népnél találnak szellemekre, kiknek agyában, szívében az általános gondolkodás, a közérzület összetömörül, s kik lelkek aczélán mintegy kiéleltik, megfinomítják azt a hangulatot, mely népük szíve mélyén megfogant. De maga a nép is megnyilatkozik. Fájdalmának, bajának lelkesedésének egy-egy felsóhajtásában, egy-egy riadó énekben ad kifejezést. Lélektanilag megállapított tény az, hogy a közérzés sokkal elevebb, erősebb abban a korban, mikor a lelkeket a közös fájdalom, nyomor és kétségbeesés fekszi meg. A fájdalom jobban összetartja a lelkeket, több erőt, erősebb reményt vár egyik a másikéből, s ez a hangulat szebben, tisztábban fejeződik ki. Innen magyarázza a forradalom korában a népköltészet szegénységét. Ismertette azt a keveset, a mit ebből a korból birunk, kimutatja, hogy a legtöbb dal a szabadság vezéréhez, Kossuth nevéhez fűződik. Több népdal elmondása után belátjuk, hogy mily imádat-szerű ragaszkodással szól a nép Kossuth-hoz. Neki panasolja baját, tőle vár segítséget, ő benne hisz, ő benne remél. Erezzük hogy ezeket a népdalokat a német iránt való halálos gyűlölet, a mélyen nemzeti érzés, s a vezére iránt való hűséges ragaszkodás és bizalom lengik át. De a magyaros büszkeség és hetykeség hangja gyakran át csap még a katona-dalokban is az érzelmenek abba a lágy, megható hangjába, melyben szülőföldjéhez, falujához, hazájához való ragaszkodását fejezi ki. Mindezek után a magyar nép nőtázó kedve megcsappanásának okát — ennek a közérdektől való tartózkodásában találja a szerző. A nép szabadságát nem jól magyarázza, kit hitével már a gazdagok vagyonára is jogot tart. Nem ébred fel a nép tudata még akkor sem, mikor a közös veszedelem áldozatokat kívánt. Történeti adataink bizonyítják, hogy a nép fia szívesen kivonta magát a katonáskodás alól. S mivel az eszméket nem érti, a nemzet mozgalmában sem vesz tevékeny részt, s így szellemi élete sem vehet lendületet. A leigázás korszaka kifejti teljes erejében a nemzet egységes tudatát és érzését, s ez a korszak bőven is termel népdalokat. Költőink sem voltak különben. Míg a köztudatot ébreszgetik, addig költői termékenységek kifogyhatatlan, eleven és mozgalmas, mikor azonban az eszmék tetteket kíván tőlük, — elhallgatnak és harcolnak. A forradalom költője Petőfi Sándor. Ő nyitja meg a forradalom költészetét, s ő be is zárja. Hosszan foglalkozik a szerző az ő költői egyéniségével, s kimutatja, hogy a mi a magyarnak erénye és gyarlósága: a büszkeség és féltelenség, a bátorság és vakmerőség, nagyság az erőben és mértéktelenség a kiviteiben, megelevenednek, összeforrnak az ő lázas agyában, szívének minden egyes dobbanásában. A nemzet dicsőséges multjának képein lelkesedik, tetterőt pedig a francziák történetéből merit. Ebből a két forrásból fakad és alakul ki az ő költői egyénisége, a mely a legsajátosabb, legelevenebb, s minden izében a legmagyarabb. Nincs félelem szívében, őszinte szavai megrázzák a lelkeket, öntudatot, lelkes tettvágyat akar ébreszteni. Bölcs mérséklése csak pillanatnyi, s korlátlan elbizakodása a vakmerőségig fokozódik, mikor így riad fel:

Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincs többé szeretett király.

Kutatja a szerző, hogy nemzeti dala, miért nem lett a nemzet dalává — közdallá, s ki is mondja, hogy ilyen közdalunk nem is volt ebben a korban. Különben Petőfi lelkének hányódásait, a bizalmat, lelkesedést, s végre a kétségbeesést, mindezekre — szerző — a költő költeményeiben rámutat. Előbb izgat, korhol, majd a

csaták tüzeiben bátor kitartásra buzdít. Lelkes tüzzel, ki nem apadó reménnyel éneklie meg a diadalmas ütközeteket, melyeknek dicsőemlékü vezére — Bem oldalán — részese volt. És bizonyára ha szabadságharcunk minden vezére mellett egy-egy Tyrteus küzdött volna, több emléket mutathatnánk fel ebből a korból. Költemények ismertetésében mutatja ki — szerző — Petőfi lelkének fejlődését, a mint az a forradalmi eszmék hatására egész erejében kialakul egészen addig, a mikor reménytelenül letörik. Minden reményének és bizalmának kialakását legjobban a „Szörnyű idő“ mutatja. A bizakodó reménység egy halvány sugara sem csillan meg ebben. A kétségbeesés hangja az, a mi innen kihallik. Nem bizik már a magyarság erejében, mindent elvesztett, s neki nincs többé mit vesztenie. Az ő lelke látja a következményeket, s végzete megkönyörül rajta, oda viszi, hol vágya teljesül, ott esik el, a harc mezején.

Az értekezés befejezése után szépen előadott hatóságos beszédben mondott köszönetet az ifjú tanár a megválasztásában nyilvánult bizalomért s tett ígéretet arra nézve, hogy ő, a kit a hosszas megfontolás után megérlelődött hitbéli igaz meggyőződés s ennek alapján nyugvó öntudatos és férfias elhatározás vezetett hitfelekezetünk kebelébe, életfeladatának fogja tekinteni, hogy hitfelekezetünknek leghűségesebb tagjává és munkásává lehessen. A volt premontrei rendű tanár lelkes és őszinte nyilatkozata az egész közönségre mély hatást tett, a mit fokozott az az egyszerű, természetes és a mellett választékos szónoki előadási modor is, a melylyel — fájdalom! — a magunk körében oly ritkán találkozunk, minthogy nálunk bizonyos sablonszerű természetellenes, mesterkélte előadási modornak esik rendszerint mindenki áldozatul, mihelyt nyilvánosan megszólal, főleg ha az alkalomnak csak legkevésbé is ünnepélyes színezete van. Ilyenkor jut eszünkbe, hogy némi elfogulatlan önbírálat mennyire reánk férne, mikor azt hiszszük, hogy valami idétlen és reszketeges fejhang alkalmazása, izléstelen álpáthosz és énekszerű monotonia nélkül talán még azt sem lehetne bizonyítani, hogy a mi fehér, az nem fekete.

Mikor Peczkó Ernő, a ki értekezését lendületes bevezetéssel kezdte és ugyanolyan befejezéssel végezte, leszállt az emelvényről, a püspök meleg hangon üdvözölte a már beiktatott új tanárokat, kifejezést adván annak a várakozásnak is, melyet főiskolai előjáróságunk működésökhöz fűz. A püspök szavai után Sass Béla akadémiai igazgató üdvözölte az akadémiai új tanárokat. Üdvözlése nem sablonos frázisokból állott, a szónoki beszéd remeke volt az. A meleg szeretet mellett — mely minden szavából kiértett — mélyreható tekintettel változta az újonnan megválasztott tanárok feladatát s e feladatok sikeres betöltéséből ref. egyházunkra, egész nemzetünkre, közelebről főiskolánkra háramló üdvös eredményeket. A remekül kidolgozott és igazi szónoki hévvel előadott üdvözlő beszéd után Dóczi Imre gymn. igazgató üdvözölte a két új gymn. tanárt a gymn. tanárkar nevében. Beszéde rövidebb volt a Sass Bélánál, de ugyanaz a szónoki erő hatotta át. Megköszönvén a közönség részvételét az iskolai ünnepélyen, biztosította az új kartársakat a régi szerzetéről és bizalmáról, ugyanezt kérte az ő részökről. Kiemelte az ő szeretetüket főiskolánk iránt, melyről kétségtelen bizonyosságot tettek már azzal, hogy a sokkal kevesebb teherral és több javadalmazással összekötött eddigi állomásaikat elhagyva idejöttek, hol a tanulók nagy létszámával a szükségesnél kisebb tanári létszám és csekélyebb javadalmazás van

egybekapcsolva. Működésüktől a legjobb eredményt várja a tanári kar, hiszen ők már nem kezdők, kipróbált erők, kik eddigi működésükkel sok érdemet szereztek maguknak.

Az üdvözlő szavak elhangzása után az énekkar adta elő a Szózatot, s ezzel fel egykor az ünnepély véget ért.

Főtiszt. Kiss Áron püspök, valamint Sass Béla akad. igazgató beszédjét az alábbiakban egész terjedelemben közöljük.

Főtiszt. Kiss Áron püspök üdvözlő beszéde.

Tudós tanár urak!

Meghallgattuk a tanár úrak épületes értekezését, melyekkel beiktatásuk ezen óráját emlékezetessé kívánták tenni. Lelki élvezetet okoztak azok nekünk és soká emlékünkből fognak maradni.

Mondá dr. Helle Károly úr, hogy főiskolánk régi jó hire volt az ok, mely őt idehozta. Helyesen! A Madarász Dobrosi János örökében ma már 8—9 tanár működik itt oly sikerrel, hogy majd harmadfél száz a joghallgatók száma. Szép tér, oly tudós férfiak között, kikkel a jog mezejét együtt munkálja. A nyomok világosak, tiszták és fénylők, melyeket elődje hátrahagyott. Isten vigye azokon szerencsével előbbre lépésit. Az egyházkerület, egy millió nép hálája fogja követni azokat.

A Török Péter úr kezei között van a természet nagy könyve a maga ezer törvényeivel, ismertesse azokat hallgatóival, mignem felismerik benne az örök Mindenhatót, ki mindeneket alkot és éltet. Keze alatt a természet mind a három országából halmaz gyűjtemény áll: az állat s növényország gyönyörű tárgyai, félelmes tagjai ott vannak, hogy gyenge szívekkel az elsőket megszerettesse, az utóbbiakat kikerülni őket óva intse. S az ásványok halmaz rakásai összehordva oly tömegben, milyenekkel egy vidéki intézet sem dicsekedhetik.

Nagy szorgalom, gondos kéz, művelt szem kell rendezésökre s belőle a jelesbek ismertetésére. Keresse ki ön tanítványai körében a legdrágább kincset, a fekete gyémántot és ragyogtassa tanítványai szívében.

Nagy. Ferenczy Gyula úr, a ki a könyvek könyvét tette félre tudós világ sok ezer könyvének ismeretéért. Nem jól mondom, nem félretette! Ott van, előlragyog azok között a Biblia. Kérjen ezután is tanácsot tőle s megőrizve lesznek a reabizott könyvek. Buvárolja őket tovább is s hozza hallgatóinak tudomására buvárolt kincseit!

Végre dr. Peczkó Ernő úr; ön hitsorsosunk lett, átlépett az őszinteség és szabadság iskolájába. Nem adunk itt önnek hirt, fényt, nagy jutalmakat! Protestáns ember nem ezekért küzd. A régi Róma, Hellász nagy férfiai lebegjenek előtte s azoknak erényein, buzdítsa lelkét, azokból öntsön át tanítványaiba, hogy a classicus világ holt élő nyelvével sikeresen szólaltassa meg azokat. Ismertesse meg velök e hont, ennek nagy fiait és e honi irodalmat, tudva, hogy nyelvével hal a nemzet. Isten segélje; Isten vezesse mind négyöket pályáikon.

Tisztelt gyülekezet!

A nemes városnak képviselői!

Mi jó uton járunk láthatják s hallhatják önök gyarapodását, melyet tudományos intézetünk a korról követ, ajánljuk ezt érdeklődő figyelmökbe; Isten áldja, Isten segélje e nemes várost a hozzá méltó nagy tetteknek a tanügy terén véghezvitelére.

Jó reményű nemes ifjuság! Bemutattuk a négy fáklavivőt, kik önök előtt világotlanok.

Már most láthatták egy-egy felcsillanását tudományok fátylavilágának. Kövessék önök előtt s jó uton fognak haladni. Tiszteljék s szeressék tanáraikat mint apjukat viseletökkel, jó igyekezetükkel szolgáljanak azoknak dicsőségére, Isten áldja önöket.

Sass Béla akad. igazgató üdvözlő beszéde.

Mélyen tisztelt akadémiai tanár urak!

Kedves kartársaink!

Nekem jutott az a szerencse, hogy önöket, székfoglaló értekezéseik elhangzása után, akadémiai tanácsunk nevében, az őszinte kartársi érzelmek hangján üdvözljem és kifejezést adjak a rokonszenvnek, a bizalomnak, a jövő működésközéhez fűződő reménynek, a melylyel önöket vártuk, fogadtuk s állandóan kísérjük körünkben való megjelenésük első percétől fogva. S ezt a föladatot nemcsak az teszi örvendetessé és kedvessé nekem, hogy ezen érzelmekben teljes mértékben osztaokozom egyénileg is, de még inkább az a zavartalan összhang, a mely főiskolánk mai ünnepélye fölött derülten és biztatólag lebeg. Ha ünnepélyünk színének háttérében feltűnik is annak a tisztos aggastyánnak megdicsőült alakja, a kinek porsátorát, szinte félszázados buzgó és önfeláldozó tanári működés után, a folyó év január havában adtuk át az anyaföld nyugasztaló ölének s a kinek egyikőjük, ha nem is közvetlen örökébe, de nyomdokába lépett — most ő csak a halás emlékezetnek, a kegyeletnek koszorúját kérheti és várhatja mi tőlünk, avagy, követendő minták gyanánt, lankadatlan munkásságának és hűségének sikereit, befejezett pályafutásának megoldott életföladatait tárhatja előnkbe, de ünnepélyünkre nem boríthat árnyat. Míg másfelől az a körülmény, hogy mai tanárbeiktatásunk tanintézetünk tovafejlődésének egy újabb mozzanatát jelzi; hogy a főiszteletű egyházkerület bölcsesége és áldozatkészsége ismét egy új tanszéket rendszeresített főiskolánk akadémiai tanszakán; hogy a közművelődés eme százados oltárán egy új láng gyúladott, mely nemcsak az igazságnak, a szellem-erkölcsi világosságnak fényét, hanem a magyar nemzeti érzés jótékony melegét is hivatva van szerteárasztani — mondom, ez a körülmény csak megnyugvással és meglelégedéssel töltheti el mirdazokat, a kik tanintézetünk fejlődésén, jövőjén, egykori nagyságának gondolatán és reményén szeretettel csüggnék. Most pedig, hogy erre a két tanszékre éppen önöket nyerhette meg főiskolánk, meglelégedésünk öröme változik. Hiszen egyikőjük a mi tisztos alma materünk egykori növendéke, kinek tanulói multját az összeköttetésnek annyi szála fűzte e főiskola életéhez, kinek az önképzés minden irányát már akkor fölkarolt nemes törekvései még sokónknak élénk emlékében vannak s a ki hivatottságának, alkotásokra kész tetterejének, egyházi közéletünk mezején, nem egy tanubizonyosságát szö gáltatta már idáig is, — míg másikójok, férfias becsvágyával, komoly szaktanulmányaival és szélesebb körben méltányolt sikerével, ifjú létére is teljes jogczímet szerzett hozzá, hogy őt ez a főiskola szellemi gyermekéül fogadja, magáénak vallja s keblére ölelje. Mélyen tisztelt kartárs urak! Multjokban kedves zálogát látjuk jövő pályájoknak. Lelkők eszményi hajlama, szívök nemessége, szellemök gazdagsága mind megannyi biztosíték nekünk, hogy ifjúságunk képzését, nevelését főiskolánk kormányzósága önöknél a legjobb, a legavatottabb kezekbe tette le s hogy önök egy emberélet önzetlen munkásságát készek áldozatul hozni annak az előtök lebegő magasztos célznak, a mely önöket körünkbe szólítja, a magyar

ifjúság, a leendő magyar értelmiség mentől tökéletesebb kiművelésének. Nemes eltökélésök, szent fogadalmuk tanártestületünk kebelében élénk visszhangot kelt. És midőn önöket sorainkba zárjuk; midőn kartársi bizalmunkat, szeretetünket és támogatásunkat önöknek felajánlani szerencsénk van: szívünkől kívánjuk, hogy magánéletökön és köztevékenységökön nyugodjék meg egyaránt az égnek áldása.

Önök pedig, nemes tanuló ifjúság, közelebről joghallgató urak, viszonozzák, kérem, azt a szeretetet, a melylyel új tanáraik feléjük közelednek, tisztelettel, ragaszkodással, azt az önzetlenséget pedig, a melylyel szellemök s lelkök kincseit önök elé tárják, odaadó fogékonysággal és lankadatlan szorgalommal! Csak a semmi fáradságtól el nem halványuló komolyság számára bugyog föl az igazság mélyen rejlő forrása.* Tanulmányozzák önök a jogot, ám annak nem csupán szétszört szabályait, hanem eszméjét is, a mely, mint erkölcsi eszménk egyike, akaratunk, cselekvésünk egyik mérvadó törvénye, az örök, a változhatlan isteni akaratához emeli lelköket, hol azt anyagi érdekeknek zsvajló lármája meg nem zavarhatja, meg nem tévesztheti; hova a hétköznapi élet hullámverése és az önzés szennyes iszapja föl nem csaphat s hol a bírói igazságszolgáltatásnak önökre várakozó föladata istentiszteletté magasztosul. A jog és igazság örök törvényei amaz os oszlopok, a melyeken az állam és társadalom rendje, békéje és jóléte nyugoszik. Készüljenek önök, hogy tiszta aggyal és meleg szívvel léphessenek szolgálatába ennek a jogrendnek. S ugyan mit szóljak a történelemnek, vagy éppen hazánk történelmének tanulmányozásáról? Megérintsem-é, mint szélesbűi az világnézetünket, mint tanít meg földi létünk fensőbb jelentőségére, mint edzi tekintetünknek, ítéletünknek biztosságát az emberi s kiváltképpen állami dolgokban, mint tárja előnkbe az emberi szellem tovahaladását a világ-események egészében? Elmondjam-é, hogy mily nélkülözhetlen legkivált azoknak, a kik, mint önök is, az emberi társadalom vezetésében közreműködni lesznek hivatva? Kell-é hangsúlyoznom, hogy a mi ezredéves történelmünk a nemzeti öntudatnak és önérzetnek, a tettek, az áldozatokra kész honfűi lelkesedésnek és erőnek egy kiapadhatlan kútféje, melynek bűbajos italára oly nagy szüksége van ennek a nemzeti összetörés után epedő hazának?! Óh a történelem az életnek tanítómestere, az idők tanúja, az igazság fénye és ennél a fénynél lehetetlen meg nem látunk nekünk, hogy Isten ujja hímezi a világ-események tarka szőnyegét s Isten csodája, hogy még áll hazánk.** Nemes tanuló ifjúság! Nemcsak a mai kor szelleme követel önöktől fáradszhatlan munkát, nemcsak a létért vívott ádáz küzdelem látványa figyelmezteti és inti önöket izmaiknak megacézolozására, testi, lelki, erkölcsi és szellemi erőik teljes kifejtésére, de reájok tekint a társadalom is, feléjük dobog a nemzet szive is — aggódva, féltve és szorongva, ha kötelességeik teljesítésében önök lankadoznak, édes önérzettel, büszkén és boldogan, hogyha önök küldetésök magaslatán állanak. Ne engedjék hát megszegyenülni a haza reményét, nemzeti egységről, hatalomról, dicsőségről szöit százados álmait. Munkálkodjanak híven életök tavaszán, hogy ha elérkezik a férfikor nyara és az alkotások mezejére szólítja önöket, fölemelt fövel állhassanak meg nemzetünknek géniusza előtt!!

* Schiller.

** Petöfi.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő
egyházak történetéhez.

44. Az izsnyétei ev. ref. egyház vázlatos története.

(Folytatás.)

1638-tól a XVIII-ik század végéig részint kedves, részint kedvetlen események hullámai közt haladt az izsnyétei egyház hajója. Kedves volt reá nézve az I. Rákóczy György és neje Lorántffy Zsuzsánna e községet is beövedző uralma, kik az eklézsiáknak itt is, mint birtokaikon mindenütt bőkezű pártfogói valának.

Jóságuk bizonyosága az izsnyétei község által ma is birtokolt erdő adományozása, melyet Lorántffy Zsuzsánna már mint özvegy, 1660. márcz. 8-án kelt adomány levéllel ajándékozott a községnek s mely okmány ma is megvan a megye levéltárában. Ennek felémítése annyiban tartozik ide, hogy itt az adományozott erdőt község és egyházak, t. i. az itt levő ref. és g. kath. leányegyház, eleitől fogva közösen élvezték s az egyházi építkezések a legujabb időkig az erdőből teltek ki s még most 3 éve is az egyházak szükségük fedezésére a községtől az eladott fák árából 1800 frt adományt nyertek. Szép közösség volt ez s vajha tovább is tarthatott volna, de hajh más idők, más viszonyok!

1660-ik évben még egy urasztali kelyhet is nyert az egyház vert ezüstből, belől aranyozva. A kelyhen e felirat áll: „PAP JÁNOS csináltatta Isten tisztességére Anno 1660.“ Hogy ki volt Pap János, lelkész-e, vagy valami várbeli tiszt nem tudhattam meg? Annyi bizonyos, hogy a kettő közül valamelyik, mert Papp nevű család itt nem volt s nincs.

Lorántffy Zsuzsánna halála után Izsnyéte is megérezte az ellen reformatio ostorát, ha rövid időre is. Báthory Zsófia Munkácson ülő fejedelemnö ugyanis, az általa kegyelt római papok által fanatizálva, egymásután szedte el a vár környéki ref. egyházak papi jövedelmeit s azokat katolikusoknak adta.

Igy foglaltatott el az 1660-ik évben a munkácsi, beregszászi, várii, n. beregi, fornosi, rákosi papi jövedelmekkel egyetemben az izsnyétei is; s a mikor egyszermind a predikátorok elűzettek s Máramarosba menekültek. Maga az akkori esperes Kolosy P. Dániel előbb s.-pataki tanár is exulált, itthon Conseniorokat rendelvén.

Hasztalan folyamodtak a beregi papok 1673-ban a szepesi kamarához az elvett papi tizedek visszaadása iránt, Báthory Zsófia nem engedett. Ez elnyomatás ugyan csak 1681-ig tartott a mikor gr. Thököly Imre és Zrinyi Ilona készségével visszaadták az elfoglalt javakat.

Türeimöket igazolja azon adat, hogy Teremi István munkácsi papot Thököly Imre saját hintáján vitte be, ki később esperes és beregszászi pap lett.

Thököly fénykora idejéből az 1682-ik évről van egy feljegyzés, mely szerint Dobos Péterné, Fejér Erzsébet egy veres selyem virágokkal himzett terítőt ajándékozott az izsnyétei egyháznak ily felírással: „Dobos Péterné, Fejér Erzsébet az ü teremő Istenihez való szeretetiből varrotta maga.“

Az 1686-ik évben Caraffának feladatván a munkácsi vár, a munkácsi predikátor és más környékbeli papok kénytelenek voltak az üldözés elől menekülni s egyházak, úgy mint lelkészek csak akkor lélekzettek fel, mikor II. Rákóczy Ferencz kitűzte épen e tájon a szabadság lobogóját. E szabadságharcz véget vetett Kolonics Lipót garázdálkodásainak is, ki mint a Rákóczy

árvák gyámja és jószágai gondnoka főként a papokat üldözte. Kolonics főszköze e vidéken Klobusiczky Ferencz előbb protestáns úr volt, kit Kolonics a kath. hitre átállásáért a munkács-szentmiklósi uradalmak praefektusává tett. A szabadságharcz leveretvén, a szatmári békepontok nyujtottak olyan a milyen védelmet a protestánsoknak, legalább itt Beregben a békekötés idejétől kezdve nem üldöztettek s egyházaik békésen fejlődhettek.

A szatmári béke évében 1711-ben történt, hogy az üldözések és harcok idején elpusztult munkács-ujfalui ref. egyház még megmaradt tagjai, néhány kurucz család Izsnyéteire telepedett, elhozván ide magukkal a volt egyházuk szent eszközeit, edényeit is, melyeket Kende Sámuel 1768-ik évben izsnyétei lelkész így jegyzett fel a bonumok között: „A m.-ujfaluból jött embekekről álló sákramentumhoz tartozó eszközök: egy otska kezkenő, két sáhos abrosz, egy pohár, egy romlásban levő tányér, egy rozsz kanna.“ 1712. évben szintén jöttek a Debreczen mellett létezett s a kurucz háboru folytán elpusztult „Pallag“ helységből többen, kik helységök nevére Pallagi nevet kapván, itt meg is maradtak s utódaik szinte a „Pallagi“ nevet viselik.

Bár ezen beköltözések világosan bizonyítják, hogy Izsnyéte népes és nyugalmas hely volt eleitől fogva, mégis csodálatosképen az egy Némethy Istvánon kívül egész az 1750-ik évig terjedő időről több lelkész neve fenn nem maradt. Csak ez időtől állapíthatjuk meg az itt szolgált predikátorok sorozatát mely a következő: 1750—1762. Nagy János (itt is halt meg); 1762—1768. Botházi Sámuel; 1768—1773. Kende Sámuel; 1773—1774. Váradai Sámuel; 1774—1776. ismét Kende Sámuel (itt halt meg); 1776—1796. Száár János; 1796—1818. Miskolczy Bodnár Mihály; 1818—1838. Kömley Zsigmond; 1838—1839. Laki Imre káplán; 1839—1840. Szigeti János adminisztr.; 1840—1861. Zagoni Albu Károly; 1861—1887. Várady József; 1889-től maig Szentimrey József.

Az izsnyétei volt tanítókról pedig csak 1795-től vannak feljegyzéseink, minek oka az lehet, hogy ez év előtt a lelkészek végezték itt a tanítást is. A tanítók névsora következő: 1795—1798. N. Pap József káplán is; 1798—99. Turóczy Imre; 1799—1801. Csengeri Pál; 1801—1803. Váradai Pál; 1803—1808. Bálint László; 1808—1811. Máté András; 1811—12. Szilágyi Márton; 1812—1817. Billa János; 1817—1825. Szini István; 1825—1861. Dóka Sámuel; 1861-től maig Sárkány Kálmán.

Az egyháznak 1768. előtti időkről semminemű könyvei, okmányai nincsenek. Ez évben kezdődik az első matricula is Kende Sámuel által megindítva, ki dicséretes buzgalommal egybeírta a matricula elején a szent ekkla azon időbeli bonumait, melyek szerint volt: egy láda, egy ócska biblia, egy gradual, melyből a predicator énekelt, két ócska sáhos abrosz, négy kezkenő, egy ólomból való kanna, egy ezüst pohár, egy tányér s még ezeken kívül a m.-ujfalui már felsorolt tárgyak.

Jórészük még ma is megvan e tárgyaknak, de az idő folyamán új urasztali és keresztelési készletet szereztettek be: 1786-ban keresztelő kanna és tálca; 1828-ban egy ezüst billikom, 92 v. forinton; 1830-ban ismét keresztelő kanna és tálca czinból; 1887-ben urasztali kehely alpakából, aranyozva, 25 frton; 1893-ban szintén urasztali kehely és kenyérszító tányér alpakából, 37 frton. Az urasztalára felterített szokott kendők, abroszok folyton az egyesek buzgóságából kerültek ki s bőségben vannak.

A mi már a legnagyobb bonumot, a templomot illeti, az eleitől fogva, tornyostól együtt, egészen fából készült, mint ez erdős vidéken hajdan általában minden községben s így nem is maradhatott fel messze időből, hanem többször újból építették. Különben az első templom és torony, mely még a XVI. században készült, 1657-ben pusztult el, mikor Lubomirszky herceg zsoldosai Bereg-megyét egész Tisza-Ujlakig felégették, elpusztították. A második templom, torony, mely körülbelül 1660-ban épült, 1792-ig állott fenn, de szintén csak fából lévén, újat kellett építeni helyette.

Igy épült a harmadik s jelenleg fennálló templom, torony a mult század végén és ismét csak fából, egészen fából.

Előbb a templom épült meg az 1792. esztendőben s mai fogalmak szerint megfoghatatlan olcsó áron, 270 ezüst forinton, asztalos, lakatos, üveges munkával egyetemben. Ennyiért ma napság legfelebb egy pár templom ajtót ha készítenek. A torony 3 évvel később épült, vagyis 1795-ben s bár csak fából van, 24 ölnyi magasságba felmeredő karcsu testével s 4 mellék tornyocskájával elég izléses látványt nyújt, úgy annyira, hogy mint régi magyar stílus fa-alkotmány, a gróf Schönborn-uradalom egyik mérnöke által le is fényképeztetett s ha jól emlékezem, a „Vasárnapi Ujság” 1883. évfolyamában, Lehoczky Tivadar tudósunk által, közzétetett. A torony építési költségét nem tudhattam ki, de miután az erdő adta a fát, bizonyos, hogy nem sokkal kerülhetett többbe a templomnál.

Mind a mai napig e fából készült templom s különálló torony hirdeti itt az Ur dicsőségét s gondos kezelés mellett még soká eltarthatnak. Elrontásuk kellő előkészület nélkül nem is volna czélszerű, mert a rontás által semmi anyagot nem nyernénk az építkezéshez.

A paplakok építése eleitől fogva összeesett a templomok építési idejével; erre mutat azon körülmény is, hogy a mostanit megelőző paplakot 1798-ban építették, tehát alig hogy a toronyépítést befejezték. Így lehetett ez a messze multban is, ha újítani kellett a templomot, újították a lelkészlakot is, mert mint fa-alkotmány ez sem tartott tovább. A mostani lelkészlak már egészen szilárd anyagokból, nevezetesen kőből és téglából épült, több mint 2000 frton, s mint ilyen, kényelmes, egészséges lakást nyújt. Az első tanítói lak és iskola 1798-ban épült szinte, a jelenlegi pedig 1888-ban s a kor kiválmainak megfelelően.

Szentimrey József,
ref. lelkész.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Főt. Kiss Áron püspök és Degenfeld József gróf főgondnok ujabban is kiváló jelét adták annak, hogy élénken érzik azon kötelekeket, a melyek őket a debreczeni kollegiumhoz csatolják, mint e nagynevű és még többre hivatott tanintézetnek közvetlen előjáróit. A mult héten lefolyt tanári beiktatásnak nemcsak fényét emelték megjelenésük és részvételük által, hanem maguk is láthatólag bevegyltek érzelmeikkel a tanárikar közörmébe s annak emelkedettséget és lelkesítő, buzdító hatást kölcsönöztek. Jól esett egyházunk e két oszlopos férfiát látnunk a tanárikar asztalánál, midőn főiskolánk tanárkarának ez ujabbi jelentékenyebb erősödése alkalmából a szokásos társas vacsorára gyűltünk össze. Az ilyen érintkezésből, hol a kedély megnyilat-

kozása is közelebb hozza egymáshoz az összetartozandókat, csak a tisztelet, szeretet és bizodalom ujabban virágai fakadhatnak. A kollegium főgondnokságán kívül megjelentek e kedélyes összejöveteleken a megye alispánja, a város főügyésze, a debreczeni egyháztanács több tagja s a helybeli főreáliskola, kath. gymnasium, kereskedelmi akadémia és a ref. felsőbb leányiskola képviselői is.

— **Tanácsbíró választás.** Az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegyében Eröss Lajos, püspökladányi ev. ref. lelkész választatott meg 51 szavazatból 49 szavazattal e. m. tanácsbíróvá. A választáshoz a legőszintűbb örömmel gratulálunk, mert Eröss Lajosban nemcsak lapunknak egyik legértékesebb munkatársát s barátját tiszteljük és szeretjük, hanem lelkészi karunknak is egyik legképzettebb és szép tehetségű búzgó tagját ismerjük, a kitől annál többet várhatunk, minél szélesebb munkatért nyitunk előtte egyházunk közéletében.

— **Joó István középiskolai felügyelő az egyházkerületi elnökség megbízásából a m.-szigetl. jogakadémiaánál előfordult s felebbezés tárgyává tett tanárválasztási ügyben,** mint egyhk. biztos Mírmaros-Szigetre küldetett ki az ügy tanulmányozása és jelentéstétel végett.

— **Helyreigazítás és felvilágosítás.** A Debr. Prot. Lap f. é. 48. számában „Legációk apádisa” czímmel megjelent rövid közleményre tisztelettel a következőket vagyok bátor megjegyezni: Az erdélyi ev. ref. egyházkerület az egyházi törvények rendelkezéseinek megfelelőleg f. é. 3923. sz. szabályrendeletével (megjelent a Prot. Közlöny 46. számában) rendezvén a legációügyet, — a mint erről mindenki meggyőződhetik, — merőben érintetlenül hagyta azokat a legációkat, a melyekbe eddig „ember emlékezet óta” a debreczeni főiskolából mentek legátusok és az egész rendeletben egyetlen szó sincs arról, hogy „egy egyházközségnek sem szabad jövőre más egyházkerület tanintézetéből ünnepköveteket kérni, vagy fogadni.” A debreczeni főiskolához tartozott legációk közül hozzám az egyetlen Peér jelentette be, hogy a jövőben Kolozsvárról óhajt legátust, a többi egy sem. De Peér is bátran megmaradhat a főiskola mellett, mert semmi vétséget nem követ el egyházi felsősége ellen, ha ragaszkodik régi territoriumához. Az egyházkerületi Igazgató Tanács megbízásából alulírott készítettem az egész szabályrendeletet s munkaközben kérdést is tettem az iránt az Igazgató Tanács főtiszt. elnökségéhez, hogy ezek a debreczeni főiskolához tartozó legációk felvétessenek-e a legációk jegyzékébe, vagy sem és illetőleg a főtiszteletű elnökség szives volt elfogadni azt a véleményemet, hogy e legációk hagyassanak teljesen érintetlenül, hadd legyenek testvéri érintkezési pontok ezek is a két egyházkerület között. S méltóztassék a fentebb hivatkozott czímű közlemény írója megengedni, hogy ha mi tényleg confiskálni akartuk volna e legációkat, akkor előbb mégis csak érintkezésbe léptünk volna a főiskolával, illetőleg az egyházkerületi elnökséggel, mert hiszen nem az elvlasztó kellemetlenségeket, hanem az összekötő, szívélyes érintkezést kell keresniök a kerületeknek egymással. Oly sok esetben tapasztalom már egyházi életünk terén, hogy a legkisebb dolgot is egyszerre nyilvánosság elé hurcolják bizonyos animozitással, a helyett, hogy előbb a dolognak végére járnának. Mi itt teljes kimérettel jártunk el a szerzett jogok iránt s im mégis megkapjuk a figyelmeztetést az „ildomosság” felől. Az eddigi legációk bátran elvlaszthatók lesznek ezután is a debreczeni főiskola növendékei által s merő

ben távol állott az Igazgató Tanács attól, hogy ezek bevonásával Eris almát dobjon a két testvérkerület közé. A hozzám beírt Peérre is mehet Debreczenből legátus, ezt nem is küldöm le Nagy-Enyedre, sem nem megy tovább a többi kollegiumokhoz. Az egész szabályrendelet nem is szól arról, hogy honnét, hova mehet legátus, hanem csak azt szabályozza, hogy a legációba menetre kik jogosultak első, második és harmadsorban és hogy minő jogaik vannak a legátust járató községeknek s. b. Jelenleg csak Kolozsvárott lévén theologiai akadémia, szükséges volt a változott viszonyoknak megfelelőleg a legáció rendezése is; valamint szükségessé tette ezt az is, hogy joghallgatók, orvosnövendékek meg tanárjelöltek stb. ne állhassanak kathedrába, a mint ezt egyházi törvényeink is eltiltják. Kolozsvár, 1896. november 30. *Kenessey Béla*, theol. igazgató, egyhker. igazgató és tanácsos.

— **B. e. Vályi János** felett tartott s lapunk mostani számában befejezett emlékbeszéd életrajzi adatait nt. *F. Varga Lajos* majtisi ev. ref. lelkész úr szolgáltatatta *Szabó János* esperes urnak, a mit utóbbi kívánataira méltánylással említünk meg.

— A nagybányai ág. ev. magyar egyház templom-építési sorsjegyeket bocsátott ki, melyeket még a nyár folyamán szétküldött. Az egyház előjárósága arra kéri most mindazokat, a kik ilyen sorsjegyeket kaptak, hogy az értük járó összeget szíveskedjenek a nevezett egyház pénztárához haladék nélkül beküldeni.

— **Nyilvános nyugtázás.** A *k.-n.-révi* ev. reform. egyház által a tűzkárosultak felségelése céljából kibocsátott gyűjtővekre mai napig következő adományok érkeztek: Szemes László (Sz.-János) 1 frt, Kiss Sándor (Debreczen) 1 frt, N. N. (Nagy-Várad) 27 frt 50 kr., n.-váradujvárosi ev. ref. lelkészi hivatal ivén 10 frt 60 kr., Varga László (N.-Várad) 4 frt 50 kr., Kiss Elek (Nagy-Várad) 2 frt. *Ev. ref. egyházaktól:* H. M.-Vásárhely 3 frt, Nádudvar 2 frt, Berczel 50 kr., N.-Szalonta 5 frt, M. Telki 11 frt 69 kr., Pocsaj 2 frt, Nyüved 2 frt 10 kr., Tiszaföldvár 2 frt, Kölese 3 frt 70 kr., Dombrád 8 frt 95 kr., Harasztos 5 frt 85 kr., B.-Sz.-Mihály 4 frt, K.-Marja 2 frt, Tárkány 20 frt 41 kr., Kisujszállás 3 frt, T. Igar 1 frt, P. Ujlak 8 frt, Földes 5 frt, Madaras 2 frt, M.-Túr 5 frt, Siter 2 frt 50 kr., N.-Körös 2 frt, Szatmár 5 frt, Szatmár-Németi 10 frt, H.-Nánás 3 frt, B.-Szt.-Márton 3 frt, Arad 1 frt, N.-Bajom 2 frt, Túrkeve 3 frt 80 kr., Hadház 2 frt, Szovát 1 frt, T. Dob 6 frt 70 kr., Teglás 13 frt 96 kr., Pap-Tamási 4 frt 94 kr., Henczida 2 frt, Bakonszeg 1 frt 50 kr., Kaba 2 frt, Mező-Csáth 3 frt, Gyula-Vári 5 frt, Gáborján 1 frt, B.-Udvari 5 frt 20 kr. *Községek, városokból:* Bogyiszló 17 frt 25 kr., Szovát 5 frt 40 kr., Orosháza 4 frt 30 kr., Mező-Túr 5 forint, K.-Vásárhely 2 frt, Miskolcz 2 frt, Földes 10 frt, Karczag 4 frt 45 kr., H.-Böszörmény 9 frt 65 kr., B.-Ujváros 2 frt, N. Bánya 4 frt, H.-Nánás 3 frt 65 kr., Török-Sz.-Miklós 10 frt, Sz.-Ujvár 2 frt 35 kr., Eger 1 frt, H.-K. Sz.-Imre 27 frt 8 kr., Czegléd 5 frt, Turkeve 4 frt 15 kr., H. M.-Vásárhely 5 frt, Nádudvar 1 frt, N.-Körös 5 frt, Szatmár-Németi 49 frt 76 kr., Szentes 5 frt, N.-Várad 25 frt, Jászberény 5 frt 30 kr., Kecskemét 10 frt, Szoboszló 1 frt, N.-Károly 10 frt 10 kr., Győr 5 frt, Arad 11 frt 5 kr., Bal. Gyarmat 3 frt, Halas 5 frt 5 kr., Nyiregyháza 5 frt, Debreczen 25 frt, Munkács 1 frt 70 kr., Nyitra 8 frt. *Ezekén kívül* főt. Szász Domokos püspök úr 10 frt, Szegedi kir. tábla 9 frt

50 kr., a 472. sz. gyűjtő iven 1 frt 95 kr., Dr. Csurgay Soma 5 frt, Széll Kálmán 2 frt, Szatmáry Zs. 1 frt, Böszörményi L. 50 kr. (N.-Szalonta), Luby Géza (N.-Ar) 1 frt, Dr. Oláh Miklós gyűjtő ivén (M.-Sziget) 3 frt, Ármós Bálint (Debreczen) 2 frt, Jármay Márton (Kótaj) 2 frt és Hajduvármegye 5 forintot küldtek. A kegyadományok összege 567 frt 44 krt tesz, melyért is fogadják a mélyen tisztelt nemes szívű adakozók úgy egyházunk, mint tűzkárosult hiveink nevében őszintén érzett, hálás köszönetünk nyilvánítását! Kiváló tisztelettel vagyok K.-N.-Rév, 1896. november 10. Karácsony Imre, ev. ref. missiói körlelkész.

— **Helyreigazítások.** Lapunk legutóbbi a 609. lap második hasábjában, a vonal alatti 8 sorban „*Liclamine*“ helyett „*dictamine*“, a 18. sorban „*esodem*“ helyett „*eosdem*“, a 19. sorban „*factum*“ helyett „*sacrum*“ olvasandó. Ugyanazon szám „Irodalom“ rovatában a 612. oldal második hasábjában a második bekezdésben „rövidség nagy szüksézsavuság“ helyett „rövidség vagy szüksézsavuság, a negyedik bekezdésben „*in istium*“ helyett „*in vitium*“ olvasandó.

— **Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek *mielőbb* beküldeni a kiadóhivatalhoz.**

Szerkesztői üzenetek.

Sz. R. K.-a. Nagybecsű támogatásodal sokféleképen leköteleztél; annyal inkább sajnálkozom a s.-hibák miatt. A kérdéses emlékönyvet nem kaptam, lehet azért, mert augusztusban nem voltam itthon. Ha megküldöd, nagyon megköszönöm s felhasználom. — **A P.-L. t. kiadóhivatalának.** Az aláhúzott sorokban foglalt újdonság mult számunkra már ki volt szedve, de hely szűke miatt — akkor még sajnálatunkra — kimaradt. Most örömrünk telik benne (hogy t. i. kimaradt), mert alkalmat szolgáltatott egy kellemes összeköttetés letesítésére, Lapunk és a P.-L. kedves kiadóhivatala között. Ezer üdvözlöt. A szerkesztő pedig a s. romponkat félreértette. Csak az egyik fél részéről van lezárva. Felméljük, hogy az értelmezés nem ürügy akar lenni. Ha igen: a szerkesztő úr kiadóhivatalához fordulunk szíves közvetítésert. — **Sz. A. A.-gy.** A hozzám érkezett tudakozódásra meg nyugtatásul méltóztatsek tudomásul venni, hogy a kérdéses kézirat hozzám annak idejében megérkezett s az érkezés sorrendje szerint a 48-ik szám alá jutott, tehát nemsokára reá kerül a sor és közölni fogjuk. — **T. K.** A beküldött vers szakreferensünk szerint is nem lévén tárgyánál fogva Lapunk keretébe beilleszthető, sajnálatunkra nem használhatjuk, minthogy csak egyházi vonatkozásúakra terjeszkedhetünk ki. Ilyeneket szívesen fogadunk. — **V. J. F.-s.** Az a közlemény, a mely a pénztárban adatott át, eltévedt valahogy. E miatt a közlés megakadt. És minthogy ily nagy terjedelmű, bár értékes dolgozatot nem tudom a lap különös megterhelése nélkül abba beszorítani, nagyon kérjük, szíveskedjék a hiányzó darabot pótolva, az egészét rövidre szabni, hogy esetleg a még hátralévő ez cvi számokban közölhessük az egészet. — **N. S.** Rendkívüli elfoglaltságom gátolt a levélírásban. Az a válasz már egészen fölösleges; eredeti alakjában alig is lett volna célravezető. — **Mindazok, a kik Orbán József** sárospataki akad. tanár elhunytá alkalmából Lapunk szerkesztőjét résztvevő megemlékezésükkel tisztelték meg, fogadják e helyen is legőszintébb köszönetünket.

TARTALOM-JEGYZÉK: Emlékbeszéd néh. Vályi János főgondnok felett. Szabó János. — Nem várhatunk! Ujfalussy Béla. — **Tanügy:** Tanári beiktatás a debreczeni kollégiumban. — **Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez:** 44. Az izsnyétei ev. ref. egyház története. Szentimrey József. — **Különfélek.** — **Szerkesztői üzenetek.**

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.